

PIRKKALAN
SEURAKUNTA

YMPÄRISTÖOHJELMA 2015-2019

PIRKKALAN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖOHJELMA

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE

1 KIRKON YMPÄRISTÖDIPLOMI

1.1 Miksi kirkon ympäristödiplomi 5

1.2 Mitä se on? 5

2 YMPÄRISTÖDIPLOMIN TEOLOGIAA

3 YMPÄRISTÖDIPLOMIN HAKUPROSESSI JA JÄRJESTEMÄN HALLINTA

3.1 Ympäristödiploimia valmisteleva työryhmä 7

3.2 Sisäinen ympäristökatselmus 7

3.3 Ympäristöohjelma 7

3.4 Seuranta 8

3.5 Johdon sitoutuminen 8

3.6 Ympäristövastaavan ja – työryhmän nimittäminen 9

3.7 Henkilöstön koulutus 9

3.8 Pisteet ja tarkistustaulukko 9

3.9 Auditointi 9

3.10 Diplomin uusiminen 9

PISTEET:

3.11 Tehtäväalueiden ympäristövastaavat 9

3.12 Lisäkoulutus 9

3.13 Viestintä 10

3.14 Oma väliauditointi 10

3.15 Muut toimenpiteet 10

4 TOIMINTA JA TALOUS

4.1 Toiminta- ja taloussuunnitelma 10

4.2 Hankinnat 10

4.3 Vastuullinen sijoittaminen 10

4.4 Hiililaskuri 10

PISTEET:

4.5 Vastuulliset sijoitusrahastot 10

4.6 Lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan myönnettyjen varojen osuus verotuloista 11

4.7 Ympäristömerkityt tuotteet 11

4.8 Ympäristöindikaattorit 11

4.9 Hiilidioksidipäästöjen vähentämissuunnitelma ja kompensointi 11

4.10 Muut toimenpiteet 11

5 YMPÄRISTÖKASVATUS

5.1 Seurakunnalla on ympäristökasvatussuunnitelma 11

5.2 Ympäristöasiat sisältyvät seurakunnan jumalanpalveluselämään 12

5.3 Ympäristöasiat eri työmuodoissa 12

PISTEET:

5.4 Ympäristöaiheiset erityisjumalanpalvelukset	12
5.5 Erityiset ympäristötapaukset	12
5.6 Hiljaisuudelle rauhoitetut paikat	12
5.7 Verkostoyhteistyö	13
5.8 Ympäristökasvatuksessa otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät	13
5.9 Muut toimenpiteet	13

6 JÄTEHUOLTO

6.1 Jätehuoltoselvitys	13
6.2 Jätehuoltosuunnitelma	13
6.3 Hyötyjätteiden keräys	13
6.4 Vaaralliset jätteet ja vastuuhenkilön nimeäminen	13
6.5 Bio- ja puutarhajätteen käsittely	14
6.6 Kaatopaikkajätteen määrän seuranta	14
6.7 Hautakynntilät ja kukkalaitteet	14

PISTEET:

6.8 Hyötyjätteiden vapaaehtoinen keräys	14
6.9 Kertakäyttötutteen vähentäminen	14
6.10 Kaatopaikkajätteen vähentäminen	14
6.11 Kompostointi	15
6.12 Hyötyjättepisteet hautausmaalla	15
6.13 Muut toimenpiteet	15

7 SIIVOUS

7.1 Ympäristöselvitys	15
7.2 Hankintojen ympäristökriteerit	15

PISTEET:

7.3 Henkilökunnan koulutus	16
7.4 Haitallisista aineista luopuminen	16
7.5 Vaihtoehtoiset tuotteet	16
7.6 Muut toimenpiteet	16

8 ENERGIA JA RAKENTAMINEN

8.1 Rakentamista ohjaava lainsäädäntö	16
8.2 Kulttuuriperinnön suojelu	16
8.3 Uudis- ja korjausrakentamisen ympäristökriteerit	17
8.4 Energian ja veden kulutuksen seuranta	17
8.5 Energiakatselmus	17
8.6 Energiavastuuhenkilö	17
8.7 Neuvonta ja opastus	18

PISTEET:

8.8 Ekologinen rakentaminen	18
8.9 Säästötavoitteiden toteutuminen	18
8.10 Uusiutuva energia	18
8.11 Ympäristömerkitty energia	18
8.12 Energiansäästöviikko	18
8.13 Tilojen käyttöasteen tehostaminen	18
8.14 Muut toimenpiteet	19

9 RUOKA JA KEITTIÖT

9.1 Ympäristöselvitys	19
9.2 Ympäristömerkityt tuotteet	19

9.3 Reilun kaupan tuotteet	19
9.4 Ravintosuosituks	19
PISTEET:	
9.5 Lähituotteet	20
9.6 Luomutuotteet	20
9.7 Kasvisruoka	20
9.8 Reilun kaupan pisteet	20
9.9 Muut toimenpiteet	20
 10 TOIMISTOT	
10.1 Ympäristöselvitys	20
10.2 Energiansäästö	21
10.3 Toimiston hankinnat	21
PISTEET:	
10.4 Uusiopaperi ja muut uusiotuotteet	21
10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen	21
10.6 Green Office	21
10.7 Muut toimenpiteet	21
 11 HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET	
11.1 Ympäristöselvitys	22
11.2 Hoito-ohjeet ja koulutus	22
11.3 Perennahoito	22
PISTEET:	
11.4 Hautausmaan kulttuurihistoriallisten arvojen inventointi	23
11.5 Luonnonmukaisen hoidon alueet	23
11.6 Perennat ja muut istutukset	23
11.7 Haitallisista torjunta-aineista luopuminen	23
11.8 Kasteluveden vähentäminen	23
11.9 Vähäpäästöiset työkoneet	23
11.10 Lajistokartoitukset	23
11.11 Muut toimenpiteet	23
 12 LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET	
12.1 Ympäristöselvitys	24
12.2 Ympäristöohjelma	24
12.3 Jätevesien käsittely	24
12.4 Luontoarvojen suojelu	24
PISTEET:	
12.5 Pesäpöntöt ja luontopolut	24
12.6 Vapaaehtoiset suojelukohteet	24
12.7 Leirikeskuksen ympäristöohjeet	24
12.8 Muut toimenpiteet	24
 13 METSÄT	
13.1 Metsälain ympäristönormien noudattaminen	24
13.2 Luonnonsuojelulain noudattaminen	25
13.3 Metsien sertifiointi	25
PISTEET:	
13.4 Osallistuva metsäsuunnittelu	25
13.5 Vastuuhenkilöiden koulutus	25
13.6 Luonnonmuistomerkin tai luonnonsuojelualueen perustaminen	25
13.7 METSO-ohjelma	25
13.8 Perintömetsä	25

13.9 Metsien ja soiden ennallistaminen	25
13.10 Kesähakkuiden lopettaminen	25
13.11 Uhanalaisten lajien inventointi	25
13.12 Erirakenteinen metsänhoito	25
13.13 Muut	25
 14 LIIKENNE	
14.1 Liikenneselvitys	25
14.2 Ajoneuvojen energiankulutus ja huolto	26
14.3 Ympäristöominaisuudet hankinnoissa	26
14.4 Polttoaineen valinta	26
PISTEET:	
14.5 Taloudellisen ajotavan koulutus	26
14.6 Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset	26
14.7 Kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen edistäminen	26
14.8 Toimintojen logistiikan kehittäminen	26
14.9 Vähäpäästöiset kulkuneuvot	27
14.10 Muut toimenpiteet	27

Liitteet:

1. Ympäristökatselmus
2. Siivousaineiden taulukko
3. Ympäristökasvatussuunnitelma
4. Jätehuoltosuunnitelma
5. Lotjan ympäristöohjelma

1 KIRKON YMPÄRISTÖDIPLOMI

1.1. Miksi kirkon ympäristödiplomi?

"Seurakuntatilojen rakentamisessa muokataan ympäristöä ja kulutetaan luonnonvaroja. Metsien, hautausmaiden ja viheralueiden hoidossa vaikutetaan suoraan luonnon elinehtoihin. Eri tuotteilla on erilaisia ympäristövaikutuksia, niinpä hankintoja tehtäessä voidaan vaikuttaa myös kulutuksen ympäristökuormaan.

Lainsäädäntö edellyttää ympäristövaikutusten huomioon ottamista niin rakentamisessa, kiinteistönhoidossa, jätehuollossa kuin metsänhoidossakin. Se onnistuu parhaiten kokonaisvaltaisen ympäristöjärjestelmän avulla.

Leireillä, rippikoulussa ja kursseilla seurakunta voi tarjota jäsenilleen kosketuksen lähiluontoon ja kasvattaa heitä luomakunnan varjeluun. Ympäristönäkökulma voi liittää seurakunnan opetuksen ja julistuksen seurakuntalaisten arkeen ja lähiympäristön ongelmiin.

Ympäristövastuun lisäksi järjestelmään on otettu mukaan myös kulttuuriseen kestävyyyteen liittyviä sekä joitain sosiaalisen vastuun piiriin kuuluvia asioita kuten esimerkiksi kansainvälinen diakonia, vastuullinen sijoittaminen ja Reilun kaupan tuotteet. "

Pirkkalan seurakunnan strategiassa, "Porukalla Pirkkalassa – yhdessä ollaan enemmän" on yhtenä osana ympäristövastuu:

4. Kannetaan ympäristövastuuta

Tavoitteet:

- saavutetaan kirkon ympäristödiplomi ja Reilun kaupan seurakunnan status
- perustetaan ympäristötyöryhmä
- korostetaan toiminnassa kohtuullisuuden ajatusta
- lisätään hiljaisuuden viljelyä

1.2. Mitä se on?

"Kirkon ympäristödiplomi on kirkkohallituksen myöntämä todistus seurakunnalle, joka on sitoutunut kehittämään toimintaansa ympäristön kannalta jatkuvasti paremmaksi. Diplomin saa seurakunta, joka ottaa käyttöön kirkon toimintoja varten laaditun ympäristöjärjestelmän ja täyttää ympäristödiplomin kriteerit.

Ympäristödiplomi tarjoaa seurakunnalle työkalun ympäristöajattelun huomioon ottamiseksi kaikessa toiminnassa. Ympäristödiplomin avulla seurakunta tunnistaa oman toimintansa ympäristövaikutukset, asettaa tavoitteet ympäristöhaittojen vähentämiseksi sekä organisoi tehtävät ja seurannan tavoitteiden saavuttamiseksi."

2 YMPÄRISTÖDIPLOMIN TEOLOGIAA

”Ympäristödiplomilla on samat hengelliset ja teologiset lähtökohdat kuin kirkkomme ilmasto-ohjelmalla Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Ympäristöongelmat eivät ole ainoastaan teknisiä kysymyksiä, vaan perimmältään kyse on ihmisen suhteesta luomakuntaan ja suhteesta Jumalaan. On sanottu, että ilmastonmuutos ja muut ympäristöongelmat ovat oire ihmisen moraalisen ja hengellisen häiriötilasta. Kun ihminen kuvittelee olevansa kaiken keskipiste ja mitta, hän on järkyttänyt maapalloon herkkää tasapainoa toimillaan. Kristillisissä kirkkoissa on koittanut katumuksen ja mielenmuutoksen aika kohti ekologisempaa ajattelua ja elämäntapaa.

Kiitollisuus. Monille suomalaisille Jumalan kohtaaminen luonnon hiljaisuudessa ja kauneudessa on tärkeä osa hengellisyyttä. Luonnon keskellä herää kiitollisuus Luojan lahjoista. Hiljaisuus ja rukous antavat voiman ja suunnan käytännön teoille. Kristityn elämässä on hyvä olla sekä hiljentymistä luonnon temppelissä että yhdessä toisten kristittyjen kanssa kirkossa, Sanan ja sakramenttien äärellä.

Kunnioitus. Kristilliseen perinteeseemme kuuluu taju kolmiyhteisen Jumalan yhteydestä luomakuntaansa ja siitä kumpuava luonnon kunnioitus. Kokemus luomakunnan pyhyydestä voi muuttaa koko kulttuuriamme ekologisemmaksi. Kristillinen usko on vastakulttuuria kohtuuttomalle kulutuskeskeisyydelle, jota maapallon luonto ei kestä.

Kohtuus. Kristilliseen uskoon kuuluu yksinkertainen elämäntapa, jossa olennaiset asiat erottuvat. Jeesuksen julistus merkitsee kutsua kokonaisvaltaiseen elämänmuutokseen ja jatkuvaan kilvoitteluun. Kirkolla ja sen jokaisella seurakunnalla on profeettallinen tehtävä kutsua ihmisiä tällaiseen hengelliseen uudistumiseen. Kirkko ja sen seurakunnat omilla paikkakunnillaan ovat yhteiskunnallisia arvovaikuttajia, joiden viestiä kuunnellaan. Niiden tulee korottaa äänensä köyhimpien ihmisten ja koko luomakunnan tulevaisuuden puolesta. On välttämätöntä, että kristityt yhdistävät tässä tehtävässä äänensä keskenään ja muiden uskontojen edustajien kanssa.

Kirkkojen maailmanneuvoston yleiskokous Brazilian Porto Alegressa vuonna 2006 ei päättynyt viralliseen julkilausumaan, vaan kutsuun rukoukseen. Tämä kutsu koskettaa myös jokaista suomalaista seurakuntaa. Välttämättömän mielenmuutoksen lähde voi olla vain Jumala armossaan.”

Armon Jumala,
*käännymme puoleesi rukoillen,
 koska sinussa me löydämme yhteyden:
 Sinä olet yksi Jumala – Isä, Poika ja Pyhä Henki,
 johon me uskomme,
 sinä yksin annat meille voimaa hyvään,
 sinä lähetät meidät kaikkeen maailmaan työhön
 ja palveluun Kristuksen nimessä.*

**Tunnustamme sinun ja kaikkien ihmisten
 edessä:**

Jumala, armossasi, muuta maailma.

**Jumala, kuule luomakunnan huuto,
 vesien huuto, ilman, maan
 ja kaikkien elävien olentojen;
 Jumala, johda kaikkia vallankäyttäjiä
 tekemään eettisesti kestäviä päätöksiä.**

Jumala, armossasi, muuta maailma.

*Me olemme olleet arvottomia palvelijoita.
Me olemme väärinkäyttäneet
ja kohdelleet kaltoin luomakuntaasi.
Me olemme eripuraisuutemme vuoksi
vahingoittaneet toisiamme kaikkialla.
Usein emme ole kyenneet ryhtymään
päättäväisiin toimiin
ympäristön tuhoamista, köyhyyttä, rotusortoa,
kasteihin jakamista, sotaa
ja kansanmurhia vastaan.*

*Anna meille anteeksi, Jumala
ja opeta meidät antamaan anteeksi toisillemme.*

*Avaa sydämemme rakastamaan ja näkemään,
että kaikki ihmiset on luotu sinun kuvaksesi
huolehtimaan luomakunnasta
ja puolustamaan elämää
sen kaikessa ihmeellisessä
monimuotoisuudessa.
Muuta meidät antaaksemme itsemme
niin, että voimme olla sinun kumppaneitasi
muutoksen tekemisessä.
Jumala, armossasi, muuta maailma.
Aamen.*

(Katkelmia rukouksesta, suom. Ilkka Sipiläinen)

3 YMPÄRISTÖDIPLOMIN HAKUPROSESSI JA JÄRJESTELMÄN HALLINTA

3.1. Ympäristödiplomia valmisteleva työryhmä

Ensimmäinen asiaa valmisteleva työntekijöiden kokous pidettiin 3.5.2012. Kirkkoneuvosto perusti työryhmän 15.5.2012 ja siihen valittiin työntekijöiden lisäksi kaksi luottamushenkilöä. Työryhmän kokoonpano oli seuraava:

Jukka Jormanainen, pj, diakoniatyö

Anna Riuttamäki, siht., toimistotyö

Denise Gauffin-Kostilainen, lapsityö

Janne Salonen, nuorisotyö

Elina Vanhatalo, kiinteistöt ja viheralueet

Reija Mattsson, luottamushenkilö

Elina Savilahti, luottamushenkilö

Jokaiselle työryhmän jäsenelle tilattiin Kirkon ympäristödiplomin käsikirja ja toimiston kirjahyllyyn vielä yksi kirja yleiseen käyttöön.

3.2. Sisäinen ympäristökatselmus

Valmisteleva työryhmä päätti esittää katselmuksen tekijäksi seurakunnan ulkopuolista henkilöä, koska työmäärä oli suuri ja työryhmä katsoi, ettei kenelläkään työntekijällä ole aikaa tehdä katselmusta. Vastaavan katselmuksen on monille seurakunnille tehnyt alan opiskelija stipendiä vastaan. Kirkkoneuvostolle esitettiin, että katselmus tehdään vuoden 2013 aikana ja siitä suoritetaan 2000€ korvaus stipendinä.

Työryhmä päätti kokouksessaan 23.10.2012 esittää kirkkoneuvostolle, että selvitystyön ja haastattelujen jälkeen katselmuksen tekijäksi valitaan TAMKin neljännen vuoden ympäristötekniikan insinööriopiskelija Katja Välikangas. Katja Välikankaan tekemä ympäristökatselmus valmistui toukokuussa 2013.

Liite 1.

3.3. Ympäristöohjelma

”Ympäristöohjelma laaditaan sisäisen ympäristökatselmuksen pohjalta ja se sisältää seurakunnan ympäristötavoitteet. Ne ovat konkreettisia tavoitteita katselmuksessa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi. Tarkoitus ei ole kerta heitolla ratkaista kaikkia ongelmia, vaan edetä askel kerrallaan. Juuri sitä tarkoittaa jatkuvan parantamisen idea. Ensin kannattaa keskittyä niiden kysymysten ratkaisemiseen, jotka on mainittu ympäristödiplomin minimikriteereissä. Ne ovat asioita jotka on

oltava kunnossa, kun diplomia haetaan.”

Tammikuussa 2013 katselmus oli lähtenyt hyvin käyntiin. Seurakunnan toiminnoissa on kuluneiden kahden vuoden aikana tehty monia diplomiin liittyviä toimenpiteitä ja itse Ympäristöohjelman kirjoittaminen alkoi tammikuussa 2015.

3.4. Seuranta

”Tapa, jolla ympäristöohjelmaan kirjattujen tavoitteiden saavuttamista seurataan, tulee määritellä ympäristöohjelmassa. Ympäristöohjelman toteuttamisesta on raportoitava vähintään kerran vuodessa seurakunnan toimintakertomuksessa, ympäristötyöryhmän toimintakertomuksessa tai muulla sovitulla tavalla. Näihin raportteihin liitetään lisäksi tiedot seurakunnan hiilijalanjäljen kehityksestä ja energiankulutusraportit.”

Työryhmä on päättänyt, että kirjattuja tavoitteita seurataan raportoimalla seurakunnan toimintakertomukseen. Lisäksi ympäristövastaava pitää kirjaa jätteen määrästä ja laadusta sekä seuraa hiilijalanjäljen kehitystä (liitetään raporttiin) ja toimittaa raporttiin myös energiankulutusraportin.

3.5. Johdon sitoutuminen

”Ympäristöjärjestelmän peruseriaatteisiin kuuluu, että niin yhteisön johto kuin työntekijät sitoutuvat ympäristötavoitteisiin. Kirkkoneuvosto sitoutuu ympäristötavoitteisiin hyväksyessään ympäristöohjelman. Kun kirkkoneuvosto on hyväksynyt ympäristöohjelman, se lähettää sen tiedoksi kirkkovaltuustolle. Kirkkovaltuusto sitoutuu tavoitteisiin hyväksyessään keskeiset ympäristötavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa. Valtuusto myös hyväksyy talousarvioon ympäristöasioita koskevat määrärahat ja voi arvioida ympäristötavoitteiden toteutumista käsitellessään toimintakertomusta.”

Kirkkoneuvosto on hyväksynyt Ympäristöohjelman kokouksessaan 20.10.2015.

3.6. Ympäristövastaavan ja – työryhmän nimittäminen

Kirkkoneuvosto valitsi kokouksessaan 22.1.2014 ympäristövastaavaksi seurakuntapuutarhuri Elina Vanhatalon. Ympäristötyöryhmän muut jäsenet jatkoivat samalla kokoonpanolla kuin valmisteleva työryhmäkin, kiinteistöväen edustajaksi valittiin Leila Pilhjerta Vanhatalon siirryttyä ympäristövastaavaksi. Työryhmän jäsenet toimivat omilla tehtäväalueillaan ympäristövastaavina ja huolehtivat siellä ympäristöohjelman laatimisen vetovastuusta (kokouksen 16.5.2013 päätöksen mukaan).

3.7. Henkilöstön koulutus

Ympäristövastaava Elina Vanhatalo aloitti tehtävään liittyen ympäristöhuollon ammattitutkintoon tähtäävän koulutuksen TAKKissa 5.3.2014 ja valmistui ympäristöhuollon asiantuntijaksi toukokuussa 2015. Työryhmän jäsenet ovat osallistuneet mm. hiippakunnan ympäristöpäivään 2013 ja Kirkon ympäristöpäiville 2014. Kirkon ympäristöpäiville pyritään osallistumaan vuosittain.

Ensimmäinen varsinainen työyhteisön ympäristöpäivä pidettiin 21.1.2015. Ympäristöpäivässä kuultiin ympäristöasiantuntija, koulutusvastaava TAKK Petra Lattusen, FM, luento Ympäristönsuojelun perusteista. Ympäristövastaava Elina Vanhatalo esitteli seurakunnan Jätehuoltosuunnitelman.

3.8. Pisteet ja tarkistustaulukko

Kokouksessaan 10.1.2013 työryhmä päätti, että se alkaa käydä läpi diplomin pistetaulukkoa kohta kohdalta läpi. Ensimmäinen laskenta tehtiin taulukkoon Katja Välikankaan katselmuksen yhteydessä. Elokuussa 2013 sovittiin, että ympäristöohjelman 12 osa-alueesta jaetaan jokaiselle työryhmän jäsenelle muutama kohta, jota lähteä viemään eteenpäin keväällä tehdyn selvitystyön pohjalta. Lokakuussa 2013 osa-alueet koottiin yhteen ja niitä käsiteltiin yhteisesti useassa kokouksessa. Ympäristövastaava teki seurakunnan omista pisteistä lopullisen ehdotuksen kevättalvella 2015.

3.9. Auditointi

Työryhmä tähtää auditointiin joulukuussa 2015.

3.10. Diplomin uusiminen

"Ympäristödiplomi on voimassa myöntämivuoden loppuun ja neljä seuraavaa kalenterivuotta. Uusittaessa diplomi on voimassa viisi lisävuotta lukien edellisen voimassaolovuoden päättymisestä."

PISTEET:

3.11. Tehtäväalueiden ympäristövastaavat

Ympäristötyöryhmän jäsenet ovat tehtäväalueidensa ympäristövastaavia.

3.12. Lisäkoulutus

"Ympäristöjärjestelmästä tiedottaminen ja ensimmäiset koulutustapahtumat kuuluvat järjestelmän minimikriteereihin. Lisäkoulutuksesta seurakunta voi ympäristödiplomia hakiessaan laskea pisteitä siten, että kukin koulutustapahtuma antaa 1 pisteen. Kasvatustyöhön, siivoustyöhön, ruoanvalmistukseen ja metsänhoitoon liittyvistä ympäristökoulutuksista annetaan pisteet ko. lukujen yhteydessä."

3.13. Viestintä

Ympäristödiplomiin tähtäävästä työstä ja siihen liittyvistä toimenpiteistä on tiedotettu paikallislehdessä useampaan kertaan. Seurakunnan nettisivuille on Toiminta-palkkiin tehty Seurakunnan ympäristövastuu-otsikko, jonka alta löytyy tietoa diplomista ja siihen kuuluvista selvityksistä ja suunnitelmista. Seurakuntapuutarhurin blogissa kerrotaan ajankohtaan liittyvistä ympäristönäkökohdista jatkuvasti.

3.14. Oma väliauditointi

3.15. Muut toimenpiteet

4 TOIMINTA JA TALOUS

4.1. Toiminta- ja taloussuunnitelma

Ympäristötavoitteet liitetään vuoden 2016 talous- ja toimintasuunnitelmaan. Vastuuhenkilö valitaan ympäristötyöryhmän jäsenistä. Vastuuhenkilöksi on valittu Jukka Jormanainen. Ympäristötyöryhmä työstää tekstin ja tavoitteet yhdessä.

4.2. Hankinnat

Pirkkalan seurakunnassa käytetään paljon ympäristömerkittyjä tuotteita. Lähipalveluihin ja Reilun kaupan tuotteisiin kiinnitetään erityistä huomiota. Kilpailutettavissa hankinnoissa liitetään ympäristönäkökohdat yhdeksi hankintaperusteista.

Reilun kaupan
seurakunta

4.3. Vastuullinen sijoittaminen

Seurakunnalla on sijoituksia vastuullisissa sijoitusrahastoissa. Eettisen sijoittamisen periaatteet on jatkuvasti huomioitu seurakunnan sijoituspolitiikassa.

4.4. Hiililaskuri

Ympäristövastaava on tutustunut hiililaskuriin ja täyttänyt sitä alustavasti. Koska hiililaskuri on vielä kehitteillä, sen käyttöön ei ole panostettu.

PISTEET:

4.5. Vastuulliset sijoitusrahastot

"Pohjola Varainhoito ja OP-Rahastoyhtiö ovat allekirjoittaneet YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet (UNPRI) vuonna 2009. Vastuullista sijoittamista on kehitetty UNPRI:n mukaisesti. Tärkeimmät työvälineet ovat positiivinen ja negatiivinen arvottaminen, kansainvälisten normien seurantaprosessi sekä vaikuttaminen.

Varainhoidossa on julkiset vastuullisen sijoittamisen toimintatavat.

Sijoitustoiminnassa on määritelty prosessi jonka mukaisesti seurataan kansainvälisten normien toteutumista sijoituskohteissa. Puhuttaessa kansainvälisistä normeista viitataan esimerkiksi YK:n Global Compactiin ja OECD:n ohjeisiin monikansallisille yrityksille. Vastuullisuuden arvioinnissa käytetään apuna ulkopuolista asiantuntijaa, GES Investment Serviceä. Seuranta kattaa olemassa olevat suorat aktiiviset osake- ja korkosijoitukset. GES Investment Service

läpivalaisee edellä mainitut sijoitukset kaksi kertaa vuodessa. Läpivalaisussa löytyvät vahvistetut normirikkomukset käsitellään vastuullisen sijoittamisen toimikunnassa. Vaihtoehtona on sijoituksen myyminen tai vaikuttamisprosessin aloittaminen.

Varainhoito ja aktiiviset OP-Rahastot eivät sijoita henkilömiinoja tai rypäleiseita valmistaviin tai myyviin yrityksiin. Seuranta osana GES läpivalaisua.

Tuotepuolella Op-Ilmasto ja OP-Vesi on vastuullisia teemarahastoja, tärkeä osa vastuullista sijoittamista. Kuitenkin huomioitavaa että kaikki aktiiviset OP-Rahastot ovat vastuullisia vrt edellä mainitut prosessit.

Sekä Varainhoito että OP-Rahastoyhtiö raportoivat UNPRI:lle kerran vuodessa.”

4.6. Lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan myönnettyjen varojen osuus verotuloista

Vuonna 2014 talousarviossa osuus oli 3,5 %. Vuonna 2015 osuus on 3,5 %.

4.7. Ympäristömerkityt tuotteet

Kts siivousaineiden taulukko, **liite 2.**

4.8. Ympäristöindikaattorit

Vuoden 2015 indikaattoreiksi on valittu sekajätteen määrä ja sen väheneminen 50 % (jätelain muutos), biojätteen määrän lisääntyminen 20 % (huolellisempi lajittelu) ja kopiopaperin kulutuksen väheneminen 20 %.

4.9. Hiilidioksidipäästöjen vähentämissuunnitelma ja kompensointi

4.10. Muut toimenpiteet

Vuoden 2015 aikana sitoutetaan kaikki työntekijät ja luottamushenkilöt diplomin vaatimiin toimenpiteisiin. Panostetaan ajatusten lanseeraamiseen, työntekijät työntekijöille ja luottamushenkilöt luottamushenkilöille.

Lanseerauksen yhteydessä pidetään kussakin tilaisuudessa ”ideariihi”, jossa kerätään kaikki mahdolliset ajatukset niin tavoitteista kuin menetelmistä.

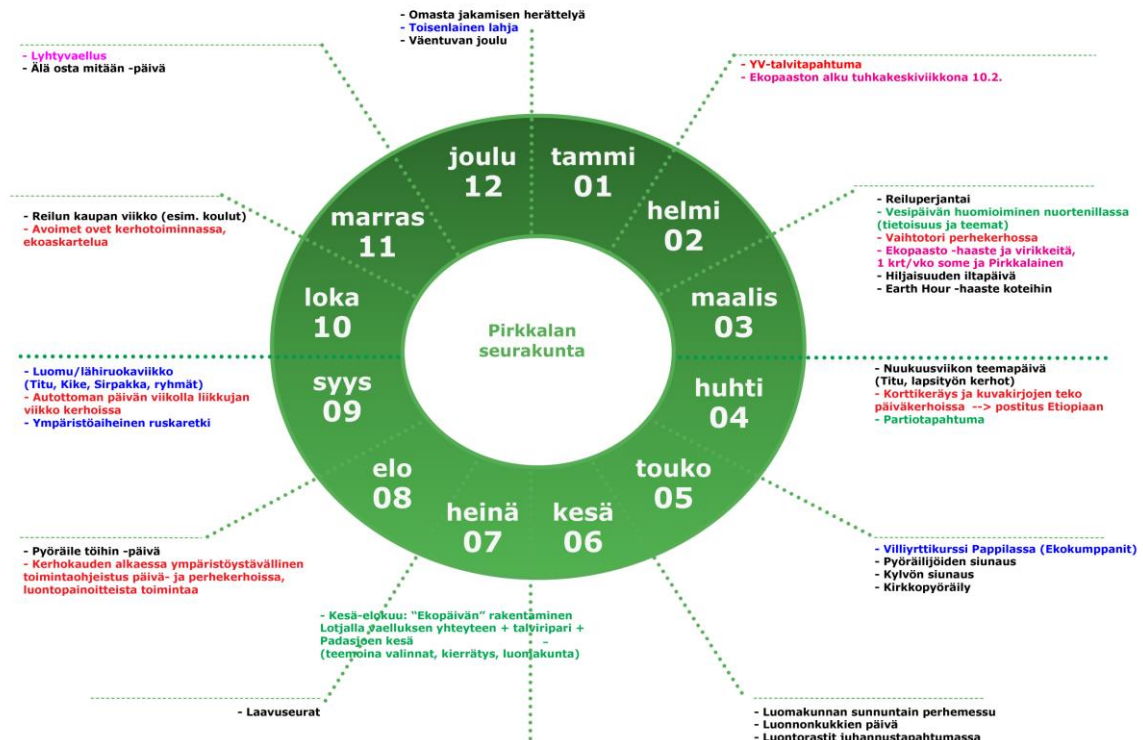
5 YMPÄRISTÖKASVATUS

5.1. Seurakunnalla on ympäristökasvatussuunnitelma

Ympäristökasvatussuunnitelma valmistui syksyllä 2015.

Liite 3.

Ympäristökasvatuksen vuosikello

5.2. Ympäristöasiat sisältyvät seurakunnan jumalanpalveluselämään

Luomakunnan sunnuntai on toteutettu vuosittain. Earth Hour-tapahtuman yhteydessä hartaushetki 2015. Kylvö on siunattu jo vuosien ajan.

5.3. Ympäristöasiat eri työmuodoissa

Lapsityössä retket ja kierrätys.
Nuorisotyössä retket ja rippikoulut.
Jumalanpalveluselämässä luontokirkot ja hiljaisuuden paikat.

PISTEET:

5.4. Ympäristöaiheiset erityisjumalanpalvelukset

Kylvön siunaus, sadon siunaus ja Metsän joulurauha.

5.5. Erityiset ympäristötapahtumat

Villiyrttikurssi, palstaviljely, lintutorni: tornien taistelu.

5.6. Hiljaisuudelle rauhoitetut paikat

Lehmussali Pappilassa ja laavu Lotjalla.

5.7. Verkostoyhteistyö

Maakuntamuseo, Ahlmanin koulu (lampaat), koulut, päiväkodit, vesiosuuskunnat, kunta, kyläyhdistykset ja partio.

5.8. Ympäristökasvatuksessa otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät

Seurakunnan nettisivut, seurakuntapuutarhurin blogi ja paikallislehti.

5.9. Muut toimenpiteet

Perennahoidot, biovessat laavulla, lampaiden laiduntaminen Pappilassa, leirikeskuksen jätteiden lajittelua on lisätty.

6 JÄTEHUOLTO

6.1. Jätehuoltoselvitys

"Pirkkalassa seurakunnan toiminnasta jätteitä syntyy ainakin toimistotiloista, uudelta kirkolta ja Kirkkoveräjältä keittiötoiminnasta sekä hautausmaalta bio- ja sekajätettä hautojen huolehtimisesta. Pirkkalan kunnan viimeisimmät jätehuoltomääräykset ovat astuneet voimaan maaliskuussa 2006 ja niitä seurakunta noudattaa osittain (Pirkkalan kunnan yleiset jätehuoltomääräykset 2006). Pirkkalassa jätteen kuljettamisesta ja käsittelystä on vastuussa Pirkanmaan Jätehuolto Oy. Jätteenkäsittelykeskus sijaitsee Nokialla, joten jätteiden kuljetusmatka ei ole pitkä (Pirkanmaan Jätehuolto Oy 2013)."

Yksityiskohtainen selvitys löytyy Ympäristökatselmuksesta 2013.

6.2. Jätehuoltosuunnitelma

Jätehuoltosuunnitelma valmistui tammikuussa 2015. Suunnitelma löytyy seurakunnan nettisivuilta Seurakunnan ympäristövastuu-otsikon alta.

Liite 4.

6.3. Hyötyjätteiden keräys

Vuonna 2014 keräysastioita on saatu lisää Kirkkoveräjän seurakuntatalolle ja hautausmaalle. Molempiin kiinteistöihin hankittiin lasin- ja pienmetallin syväkeräysastiat. Jätehuoltosuunnitelman mukaan kaikissa kiinteistöissä kerätään kartonkia ja pahvia, lasia ja metallia. Sekajätteestä erotetaan biojäte. Uuden lainsäädännön myötä kaatopaikalle päätyvän sekajätteen määrä täytyy saada vähentymään 50 %. Uudet MolokDominot on asennettu heinäkuussa 2015 Pirkkalan kirkolle. Dominoihin kerätään seka- ja biojäte, paperi, kartonki, lasi ja metalli. Muovi kerätään toistaiseksi sekajätteen mukaan, joten se menee jätteenpolttolaitokselle energian tuottamiseen.

6.4. Vaaralliset jätteet ja vastuuhenkilön nimeäminen

Vaarallisten jätteiden vastuuhenkilöksi on nimitetty kiinteistöyöntekijä Mikko Pihlajamaa. Hautausmaan uuden konehallin yhteyteen on suunniteltu vaarallisten jätteiden varasto, joka on viranomaismääräysten mukainen. Uusi konehalli valmistunee loppuvuodesta 2015. Vaarallisista jätteistä pidetään määräysten

mukaista varastokirjanpitoa. Vaaralliset jätteet toimitetaan kunnan keräyspisteeseen.

6.5. Bio- ja puutarhajätteen käsittely

Kiinteistöjen biojäte toimitetaan Pirkanmaan jätehuollon toimesta kompostoitavaksi Tarastenjärven jätteenkäsittelykeskukseen ja valmista multaa ostetaan mm. hautausmaan istutuksiin. Kaikki kertyvä oksa- ja risumateriaali haketetaan ja käytetään istutusalueiden rikkaruohojen torjuntaan, leikkikenttien iskunvaimennukseen ja polkujen pohjaksi Pappilan alueella. Kesäaikaan kaikki syötäväksi kelpaava ja puhdas leikkuujäte useilta kiinteistöiltä kierrätetään ensin lammassaitauksen kautta, missä niistä lajitellaan kaikki puutumaton aines parempiin suihin. Pappilaan on rakennettu lahoppuaita istumapaikan suojaksi ja siihen laitetaan vuosittain pieniä määriä uutta puuainesta.

6.6. Kaatopaikkajätteen määrän seuranta

Ympäristövastaava on ottanut käyttöön Pirkanmaan jätehuollon asiakasraportoinnin. Järjestelmään pääsee kirjautumaan omilla tunnuksilla ja tilastoista voi hakea kaikki jättejakeet kaikilta kiinteistöiltä kuukausittain tai vuosittain. Raportista ilmenee tyhjennyskerrat, kilot, hyötykerroin ja hinta. Pudasjärven leirikeskuksen jätehuollosta saa vielä toistaiseksi soittamalla vain tyhjennyskertojen määrän.

6.7. Hautakynntilät ja kukkalaitteet

Suruoppaassa kerrotaan maatuvien materiaalien käytöstä surusidonnassa. Seurakuntapuutarhurin blogissa ja lehtikirjoituksissa muistutetaan kynntiläjätteen lajittelusta ja kerrotaan ympäristöystävällisemmistä vaihtoehdoista.

PISTEET:

6.8. Hyötyjätteiden vapaaehtoinen keräys

Vähäisistä määristä johtuen kaikilla seurakunnan kiinteistöillä ei tarvitse kerätä lasia, metallia tai kartonkia. Koska kyseiset jättejakeet voidaan säilyttää pitkän aikaa, niin niitä kerätään joka tapauksessa. Esimerkiksi metallia voidaan kierrättää ”ikuisesti” ja kaikki kerätty metalli vähentää louhimisen tarvetta, jolla puolestaan on isot ympäristövaikutukset.

6.9. Kertakäyttötuotteiden vähentäminen

Käsipaperitelineitä on vaihdettu kangasrullatelineisiin hautausmaalla ja Pirkkalan kirkolla tammikuussa 2015. Kirkkoveräjän seurakuntatalo kartoitetaan vielä tämän vuoden puolella, ainakin osaan tiloista on mahdollista vaihtaa pyyherullat. Hautakynntilöistä ja niiden lajittelusta tiedotetaan seurakuntapuutarhurin blogissa. Seurakunnan tilaisuuksista ylijääneet kynntilät valetaan piharoihuiksi.

6.10. Kaatopaikkajätteen väheneminen

Ympäristötyöryhmä ja uusi jätelaki ovat asettaneet sekajätteen määrän vähentämisen tavoitteeksi 50 % (vrt 2015). Sekajäte vähenee mm. aiemmin mainittujen kangaspyyherullien ansiosta. Hautausmaan lajitteluohjeilla ja henkilökunnan tekemällä lisälajittelulla saadaan jätemäärää vähenemään. Koska Pirkanmaan jätehuollon kilomäärät perustuvat vielä toistaiseksi astian kokoon, ei jätteen painoon, niin varmoja seurantatuloksia saadaan vasta 2016. Pirkanmaan jätehuollon mukaan vuonna 2016 jäteautoihin tulee punnitusjärjestelmä.

6.11. Kompostointi

Pappilan laavulle on hankittu kaksi kompostoivaa kuivakäymälää. Hautausmaalla ei ole tilaa kompostikasojen säilyttämiseen, vaan kompostointi suoritetaan jätteenkäsittelylaitoksella.

6.12. Hyötyjätepisteet hautausmaalla

Hautausmaalla on ollut bioastia sekajäteastian vieressä jo vuosia. Keväällä 2014 on lisäksi saatu lasin- ja metallinkeräysastia Anian rantatien puoleiselle parkkipaikalle.

6.13. Muut toimenpiteet

Harvoin käytettävät koneet ja laitteet vuokrataan. Esim. maanrakennuksessa käytettävä tärtyin on vuosittain vuokrattu muutamaksi päiväksi. Erilaisiin tilaisuuksiin vuokrattavissa kiinteistöissä on astiat juhlaväen käyttöön.

7 SIIVOUS

7.1. Ympäristöselvitys

"Seurakunnan tiloissa suoritetaan ylläpitosiivous joka arkipäivä ja kerran viikossa tilat siivotaan huolellisemmin. Kahdesti vuodessa tilat siivotaan perusteellisesti. (Pilhjerta 2013.) Kun ylläpito siivous suoritetaan usein, ei lika pääse pinnittymään eikä voimakkaampia pesuaineita tarvitse käyttää. Näin siisteyden ylläpitäminen on myös ympäristöystävällinen teko. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, 68). Kaikkia siivousvälineitä ja puhdistusaineita säilytetään lukollisissa siivouskomeroissa ja komeroista löytyy myös aineiden käyttöturvallisuustiedotteet. Vanhentuneita tuotteita ei nykyään pääse kertymään, sillä kaikki aineet pyritään käyttämään, eikä turhia aineita hankita. (Pilhjerta 2013.) Taulukossa 1 on lueteltu kaikki seurakunnan siivoustoimen käyttämät puhdistusaineet, niiden pH -arvot sekä mahdolliset ympäristömerkit. Pilhjertan (2013) mukaan hankinnoissa pyritään hankkimaan ympäristölle ystävällisiä ja ympäristömerkittyjä tuotteita, mutta aina se ei kuitenkaan ole mahdollista. WC -tiloissa on puhtauden takaamiseksi käytettävä desinfiointiaineita, jolloin ympäristöystävällisyys on hankinnassa toissijainen asia."

7.2. Hankintojen ympäristökriteerit

"Pirkkalan seurakunnan käyttämästä 12 siivousaineesta 9 on Kiiltocleanin puhdistusaineita (Pilhjerta 2013). Kiilto on suomalainen perheyriys, jolle on tärkeää laadukas tuotekehitys sekä kaikessa toiminnassa sitoutuminen kestävään kehitykseen. Kiilto Oy:llä on ISO 9001 -sertifioitu laatujärjestelmä, johon on integroitu ISO 14 001 ympäristösertifikaatti. (Kiilto Oy 2013.) Kiiltoclean on samaan konserniin kuuluva puhdistusaineita tuottava yritys, joka pyrkii jatkuvasti kehittämään tuotteita, jotka ovat laadukkaita ja ympäristölle ystävällisempiä (Kiiltoclean Oy 2013). Kiiltocleanilla on myös paljon ympäristömerkittyjä tuotteita, joita seurakuntakin käyttää; seurakunnalla Kiiltocleanin tuotteista neljällä on pohjoismaainen ympäristömerkki (taulukko 1). (Joutsenmerkityt tuotteet, Kiiltoclean

2013.) Siivoustoimen jätehuoltoa on käsitelty luvussa 4.3.1 Jätehuolto, Pirkkala.”

PISTEET:

7.3. Henkilökunnan koulutus

*”Pirkkalan seurakunnassa siivoustoimea hoitaa kolme vakituista työntekijää ja yksi osa-aikainen työntekijä. Heidän vastuullaan ovat molemmat kirkot, seurakunnan toimistotilat sekä Kirkkoveräjän seurakuntatalo. Vanha Pappila ja Pihlajanniemen saunatilat ovat yksityisen siivousyrittäjän vastuulla. Seurakunnan vahtimestari Leila Pilhjerta on **vastuussa siivoustoimesta** ja hänellä **on laitoshuoltajan tutkinto**. Muilla työntekijöillä ei ole siivousalan koulutusta, eikä heitä ole perehdytetty siivouksen ympäristövaikutuksiin. (Pilhjerta 2013.)”*

7.4. Haitallisista aineista luopuminen

”Jos vaihtoehtona on ympäristömerkitty tuote, pyritään se valitsemaan, mutta käytännössä puhdistustehokkuus voittaa, eli tuotteen ensisijainen tarkoitus on puhdistaa mahdollisimman hyvin ja tehokkaasti. Taulukosta 1 voidaan kuitenkin havaita, että monet siivoustoimen käyttämät aineet ovat ympäristömerkittyjä.”

7.5. Vaihtoehtoiset tuotteet

Siivousvälineet valitaan pitkän käyttöiän ja laadukkuuden perusteella. Kemikaalit ostetaan suuremmissa astioissa, joista ne jaetaan pienempinä erinä kiinteistöihin. Mm. mikrokuituliinat ja mopit pestään itse ja käytetään useaan kertaan.

7.6. Muut toimenpiteet

Siivoustaso on tarkistettu ja mitoitettu 2014.

8 ENERGIA JA RAKENTAMINEN

8.1. Rakentamista ohjaava lainsäädäntö

Pappilan väentuvan pihamaan uudelle leikkialueelle on hankittu kotimaisen Lappsetin leikkivälineet 2015. *”Me Lappsetilla noudatamme ympäristöohjelmaa, jonka tavoitteena on tuotannon, tuotteiden ja palvelujen haitallisten ympäristövaikutusten minimointi. Seuraamme toimien tehokkuutta auditoinnin, sisäisin tarkastuksin sekä raaka-aineen, energian ja veden kulutusta mitaten.”* Pappilan alueen isomman leikki- ja liikunta-alueen välineiksi suunnitellaan Kompan-yhtiön Robinia-välineitä. Välineet ovat täysin käsittelemätöntä puuta.

8.2. Kulttuuriperinnön suojelu

”Alueen rakennusinventoinneista ja maisemallisesta asemasta on tehty inventointiraportti vuonna 2011. Sen mukaan kaikkien uudisrakennusten kohdalla tulee huomioida Pappilan kulttuurihistoriallinen arvo. Koko Pappilan alue tulee säilyttää sen arvon ja historian mukaisesti. (Kauhanen 2011.) Opinnäytetyötä tehtäessä keväällä 2013 suunnitteilla oli kaksi uudisrakennusta rannan tuntumaan,

mutta päätöksiä ei vielä ole tehty (Ranta-asemakaavaehdotus 2012)."

Pirkkalan seurakunta on saneerannut Pirkkalan Vanhan kirkon vuonna 2007. Pappilan väentuvan, aitan ja vanhan saunarakennuksen restaurointi saatiin valmiiksi vuonna 2015. Kirkkoveneen talas Pappilan alueelle rakennetaan perinteitä ja kulttuurimaisemaa kunnioittaen. Pirkkalan seurakunta kehittää aluetta yhteistyössä maakuntamuseon kanssa.

8.3. Uudis- ja korjausrakentamisen ympäristökriteerit

8.4. Energia ja veden kulutuksen seuranta

Lämmitysöljyn, veden ja sähkön kulutusta seurataan kuukausitasolla kaikilla kiinteistöillä. Yhteiset - kansiosta löytyy kiinteistöjen omasta kansiosta Kulutuslukemat-kaavake, johon lukemat on merkitty tammikuusta 2011 asti.

8.5. Energiakatselmus

Kiinteistöissä on tehty viime vuosien aikana useita kuntokartoituksia. Ruumishuoneen tekniikka on uusittu 2011. Vanha kirkko on peruskorjattu vuonna 2007. Pirkkalan kirkon Ivis-laitteiston saneeraus valmistui 2014.

8.6. Energiavastuuhenkilö

Energiavastuuhenkilöksi on nimitetty talouspäällikkö Pekka Elomaa.

8.7. Neuvonta ja opastus

Koko henkilökunnalle on järjestetty koulutusta esim. Helpparin kautta (IT-osio). Kiinteistöhenkilökunta saa koulutusta LVIS-laitteiden käyttöön ja säätöihin jatkuvasti. Energiakatselmuksen valmistumisen jälkeen käydään se läpi syksyn 2015 tai talven 2016 aikana Ympäristöpäivässä.

PISTEET:

8.8. Ekologinen rakentaminen

Seurakunnan vanhoissa kiinteistöissä (Pappilan väentupa, aitta, vanha sauna ja Vanha kirkko) on suoritettu energiaa säästäviä korjauksia. Pappilan alueen kiinteistöt on korjattu entisöimällä ja kaikki materiaalit ovat alkuperäisten kaltaisia. Pappilan alueen tulevat uudisrakennukset rakennetaan A-energialuokkaan, 7 pistettä. Mikäli rakennus on puuta ja se on ns. passiivienergiatalo, saadaan näin 10 pistettä.

8.9. Säästötavoitteiden toteutuminen

"Pirkkalan seurakunnassa on ryhdytty toimenpiteisiin energian säästämiseksi. Teknisen isännöitsijän Ari Järvensivun (2013) mukaan energiaa pyritään säästämään muun muassa energia- ja lämpötilaseurannalla, energiansäästölampeilla, RAU -ohjelmoinnilla (rakennusautomaatiojärjestelmillä) ja tilakohtaisella IV -ohjelmoinnilla."

Lämmön ominaiskulutuksen alentaminen 1 % vuodessa, 1 piste, sähkön ominaiskulutuksen pysyminen ennallaan 1 piste, aleneminen 1% 5 pistettä. Veden kulutuksen vähentäminen 1 % vuodessa antaa 5 pistettä.

Kodinkoneiden tehoja seurataan ja koneet vaihdetaan nopeasti uudempiin, vähän energiaa kuluttaviin.

KSS ENERGIA

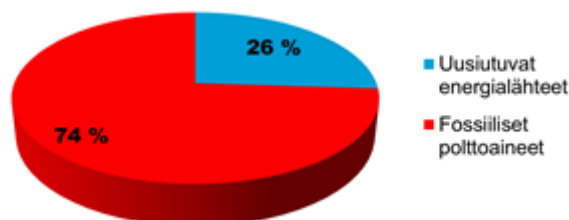
Joka päivä kanssasi.

8.10. Uusiutuva energia

Sähkösopimus on vaihdettu, KSS Vesi. Sähkö on 100 % vesivoimaa, päästöarvoltaan 0.

Pirkkalan seurakunta käyttää kaukolämpöä. Tampereen Kaukolämpö Oy käytti kaukolämmön tuottamiseen polttoaineita vuonna 2014 seuraavasti:

Energialähdejakauma

8.11. Ympäristömerkitty energia

8.12. Energiansäästöviikko

8.13. Tilojen käyttöasteen tehostaminen

Seurakunnalle on nimetty tilatyöryhmä 2014. Työryhmän tarkoituksena on tutkia

seurakunnan tiloja ja niiden käyttöastetta tulevien rakennushankkeidenkin kannalta. Minkälaisia tiloja seurakunnan toimintaa tarvitaan ja mitä on liikaa? Kaikkia tiloja ei tarvitse rakentaa tai omistaa itse, vaan tiloja voi vuokrata.

8.14. Muut toimenpiteet

9 RUOKA JA KEITTIÖT

9.1. Ympäristöselvitys

"Tuominiemi (2013) ei seuraa ravitsemusneuvottelukunnan laatimia ravintosuosituksia, mutta ruoka pyritään aina tekemään monipuoliseksi ja terveelliseksi. Kasvisruokavaihtoehtoa ei erikseen ole, sillä lounaalle valmistetaan kerrallaan vain yksi ruokalaji. Joinain viikkoina ruokalajina saattaa olla kasvisruokavaihtoehto kaikille ruokailijoille. (Tuominiemi 2013.)"

Suurin osa Uuden kirkon keittiölaitteista on hankittu kirkon valmistuessa vuonna 1994, ja uusia laitteita hankitaan vanhojen mennessä rikki. Suurista laitehankinnoista päättää seurakunnan talouspäällikkö. Uudella kirkolla keittiön ilmanvaihto toimii ajastimella, joten se ei ole turhaan päällä tilojen ollessa tyhjillään. Kirkkoveräjän keittiötilat on remontoitu hiljattain, ja kaikki laitteet on hankittu remontin jälkeen. Keittiöiden käyttöaste on suhteellisen pieni, joten suuriin energiansäästö toimenpiteisiin ei ole tarvinnut ryhtyä. (Tuominiemi 2013.)"

Lähetyskahvila Sirpakasta vastaavan lähetyssihteerin Sirpa Hämäläisen (2013), mukaan kahvilassa ei juuri ole ruokahävikkiä, sillä kerrallaan myydään vaan yhtä leivonnaista, joista ylijääneet päivän päätteeksi pakastetaan myyntiin. Lähetyskahvilassa kahvi ja tee ovat aina Reilun kaupan tuotteita ja jauhot tulevat myllystä Ylöjärveltä. Muut raaka-aineet kahvilaan toimittaa tukku Rikainen. Lähetysmyymälä-kahvila Sirpakan tuotot menevät suoraan lähetystyöhön. Viime vuonna 2012 Sirpakka tuotti 34 000 euroa. Kestävä kehitys ja Reilu kauppa ovat lähetysmyymälässä näkyvästi esillä. Myynnissä on Reilun kaupan tuotteita; suklaata, teetä ja ruokosokeria. Myymälässä on myös paljon esitteitä ja julisteita Reilusta kaupasta ja lähetystyöstä. Syksyisin Sirpakassa vietetään Reilun kaupan viikkoa. (Hämäläinen 2013.) (Hämäläinen 2013.)"

9.2. Ympäristömerkityt tuotteet

Ympäristömerkittyjä (joutsenmerkki) tuotteita on mm. kahvinsuodattimissa.

9.3. Reilun kaupan tuotteet

Pirkkalan seurakunta on Reilun kaupan seurakunta.

9.4. Ravintosuositukset

Seurakunnan valmistamissa annoksissa noudatetaan ravintosuosituksia. Tarjolla on ruokaa ravintosuositusten mukaisesti. Ruokailija kokoaa itse lautasensa. Ravintosuositukset katsotaan kohderyhmän mukaan, lapset - eläkeläiset.

PISTEET:

9.5. Lähituotteet

"Seurakunnan keittiö hankkii joitakin tuotteita lähiruokana, mutta ei käytä luomutuotteita. Perunat tulevat yksityiseltä maatilalta Kristiinasta ja Tuominiemi tilaa aina suomalaista lihaa, ja suosii muutenkin suomalaista aina kun se on mahdollista.

Halutessaan seurakunta voisi siis hankkia lähi- ja luomutuotteita Rikaiselta ainakin osan aikaa vuodesta, kun sen on mahdollista. Kirkon ympäristödiplomin mukaan seurakunta saa pisteitä, jos merkittävä osa sen hankkimista elintarvikkeista ovat tuotettu lähellä ja jos seurakunta hankkii joitain luomutuotteita (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, 87)."

9.6. Luomutuotteet

Luomutuotteita käytetään muutamien teemapäivien yhteydessä.

9.7. Kasvisruoka

Tiistaituvan ja kirkon keskiviikon lounaalle valmistetaan kerrallaan vain yksi ruokalaji. Joinain viikkoina ruokalajina saattaa olla kasvisruokavaihtoehto kaikille ruokailijoille. Kaikilla seurakunnan leireillä on tarjolla kasvisruokavaihtoehto kaikille niille, jotka ovat sitä etukäteen pyytäneet.

9.8. Reilun kaupan pisteet

Reilun kaupan seurakunta.

9.10. Muut toimenpiteet

Kahvipussit laitetaan kiertoon, esimerkiksi korien tekemiseen. Muovirasiat käytetään edelleen pakkausmateriaaleiksi ja säilytysrasioiksi.

10 TOIMISTOT

10.1. Ympäristöselvitys

"Toimistojen ensimmäinen tarkkailukohde oli energiankulutus ja kulutuksen vähentäminen. Vs. seurakuntasihteerin Anna Riuttamäen (2013) mukaan kaikkien tulisi sammuttaa tietokoneiden virta yöksi, mutta monelta ne kuitenkin jäävät öiksi ja viikonlopuiksi päälle. Seurakunnan toimistolla on kaksi monitoimikonetta, jotka tulostavat, kopioivat ja faksaavat. Näistä toinen on vain toimistotyöntekijöiden käytössä ja se sammutetaan aina viikonlopuiksi ja joskus myös viikolla. Kone on uusi ja se meneekin itseksensä nopeasti virransäätötilaan. Toinen monitoimikone on kaikkien seurakunnantyöntekijöiden käytössä ja se on päällä myös viikonloppuisin, sillä sitä saatetaan tarvita silloinkin. (Riuttamäki 2013.) Hallintosihteerin Heli Koukerin (2013) mukaan tämä kone ollaan vaihtamassa uudempaan, jolloin se myös mahdollisesti käyttäisi vähemmän energiaa. Tämä monitoimikonetta toimii leasing -sopimuksella, mutta suurin osa pienistä tulostimista on seurakunnan omia. Kaikki toimiston tietokoneet ovat Tampereen IT -keskukselta, joten seurakunta maksaa

niiden käytöstä, mutta ei omista niitä (Riuttamäki 2013). Tulevaisuudessa tavoitteena on että kaikki muutkin toimistolaitteet hankittaisiin IT -keskuksen kautta. Laitteiden vuokraaminen on hyvä tapa, sillä IT- keskus huolehtii myös laitteiden huollosta ja lopulta niiden oikeaoppisesta hävittämisestä. Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan 2012 mukaan on suositeltavaa vuokrata toimistolaitteita (Kirkon ympäristödiplomi 2012, 91).

Seurakunnan työntekijät eivät pidä turhaan valoja päällä ja toimiston käytävävalot sytytetään vasta avaamisen aikaan yhdeksältä aamulla, jolloin säästetään energiaa, eikä käytäviä turhaan pidetä valoisana toimistoaikojen ulkopuolella. Myös pienen neuvotteluhuoneen, Ruskon ovea pidetään suljettuna, eikä näin pidetä lämpimänä turhaan. Toimistotilan ilmanvaihto ei ole riittävä, joten toimistotiloihin hankittiin kolme ilmalämpöpumppua. (Riuttamäki 2013). Toimistotilojen huonekalut ovat Martelan valmistamia. Martela on Suomalainen perheyrittäjä, joka myy laadukkaita ja kestäviä toimistohuonekaluja. Martelalla on käytössään ISO 14001 ympäristöjärjestelmä. (Martela 2012).

Seurakunnan hankkimalla kopiopaperilla on pohjoismainen ympäristömerkki sekä ISO 14001 -ympäristöjärjestelmä. Kirjekuoret on nykyään usein tehty uusiopaperista, mutta uusia hankittaessa kuitenkin edullisin vaihtoehto valitaan. Kirjekuoria tilataan seurakunnan toimistoon noin 15 000 kappaletta vuodessa. (Koukeri 2013)."

10.2. Energiansäästö

ITK:ssa on järjestetty koulutusta, tulostussäännöt, tietokoneiden sammutus ja valmiustilojen käyttö. Toimiston pienen kokoushuoneen ovi pidetään suljettuna (ei turhaa lämmitystä).

10.3. Toimiston hankinnat

Suositaan ympäristömerkillä varustettuja tuotteita.

PISTEET:

10.4. Uusiopaperi ja muut uusiotuotteet

Kirjekuoret uusiopaperista. Toimistotarvikkeiden yhteistilausta varten on muutaman kerran vuodessa esite ja tilauslomakkeet toimiston kahvihuoneen pöydällä. Esitteen tuotteista osa on ympäristömerkittyjä ja niitä suositaan.

10.5. Paperin kulutuksen vähentäminen

Tulosteet kaksipuolisina ja mustavalkoisina, hautausmaan toimiston kopiokone tulisi päivittää tälle vuosituhannelle. Sähköisen arkistoinnin lisääminen. Verkkolaskutus.

10.6. Green Office

10.7. Muut toimenpiteet

Toimiston käytävävalot sytytetään vasta klo 9 kun toimisto aukeaa. Huonekasvien määrää on lisätty. Toimiston iso kopiokone on vaihdettu uuteen leasingkoneeseen

2014.

11 HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET

11.1. Ympäristöselvitys

"Seurakuntapuutarhuri Elina Vanhatalon (2013) mukaan Vanhan kirkon hautausmaan hoitotarve on vähäinen eikä se siis vaadi suuria toimenpiteitä. Tie jakaa hautausmaan kahteen osaan; kirkon puolella vanhaan osaan, joka on kokonaan otettu hautauskäyttöön ja tien toisella puolella olevan uuteen osaan, jossa on vielä paljon käyttöönnottamattomia alueita. Taulukosta 2 nähdään, että yleisesti hautausmaalla käytetään hoitoluokitusta A eli rakennetut viheralueet. Vanhatalon mukaan hoitoluokitusta A2 käytetään vanhalla puolella sekä uuden puolen käyttöönotetuilla alueilla. Uuden puolen käyttöönnottamattomilla alueilla taas hoidetaan A3 mukaan. Käyttöönnottamattomilla alueilla kasvaa nurmikkoa, eikä esimerkiksi apilan kukintoja haluta leikata, vaan niitä pyritään ajaessa välttelemään. Sankarihautaa hoidetaan luokituksen A1 (edustusviheralue) mukaan."

11.2. Hoito-ohjeet ja koulutus

Hoito-ohjeita ei ole tehty kirjallisina. Pirkkalan hautausmaa on pieni ja työntekijöitä on vähän. Vakituisten ja sesonkityöntekijöiden esimiehenä toimii ympäristöhuollon asiantuntija, seurakuntapuutarhuri Vanhatalo. Koulutus tapahtuu päivittäisten työtehtävien ja keskustelujen avulla. Kesätyöntekijät työskentelevät aina "vanhemman" työntekijän kanssa ja saavat ohjeet työn edetessä. Hoitohenkilökunnan avainhenkilöillä on vahva henkilökohtainen suhde ympäristönsuojeluun ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen ja lisäämiseen. Nurmikon lannoituksesta on luovuttu kokonaan, samoin keräävistä leikkuukoneista. Ruohonleikkuujäte lannoittaa nurmia riittävästi, ainakin toistaiseksi, ja mikäli lannoitustarvetta ilmenee jatkossa, käytetään luonnonlannoitteita.

11.3. Perennahoito

Perennahoito otettiin hoitovaihtoehdoksi keväällä 2013. Ensimmäisenä vuonna hoitoja tuli jo yli 40 kappaletta ja vuonna 2014 niitä tuli runsaat 20 lisää. Perennahoitojen osuus kaikista hoidoista oli 13,3 % vuonna 2014. Vuonna 2015 hoitoja tuli noin 30 kappaletta lisää. Perennahoitojen osuus keväällä 2015 on 20 %.

PISTEET:

11.4. Hautausmaan kulttuurihistoriallisten arvojen inventointi

Inventoitu 2005, Pirkanmaan maakuntamuseo, kulttuuriympäristöyksikkö, FM Kirsi Kaivanto.

11.5. Luonnonmukaisen hoidon alueet

Hautausmaan uuden puolen käyttöönottamattomien alueiden hoitoa on vähennetty entisestään. Nurmialueet niitetään vain kerran kesässä. Pappilan viheralueet ovat suurelta osaltaan luonnontilassa, osaa pitää siistinä lammaskatras. Nurmikko leikataan ainoastaan rakennusten välittömästä läheisyydestä. Lotjan leirikeskuksen alueet ovat teitä lukuun ottamatta luonnontilassa.

11.6. Perennat ja muut istutukset

Perennahoidot 2013 alkaen. Hautausmaan omat istutukset ovat perennoilla, myös osa sankarihauta-alueesta. Perennat ostetaan Särkän perennataimistolta Raahesta. Taimisto on erikoistunut vanhojen suomalaisten lajien ja lajikkeiden keräämiseen ja lisäämiseen. Perennoja lisätään myös itse. Pensas- ja puuistutuksiin käytetään pääasiassa vain kotimaisesta lisäysmateriaalista kasvatettuja taimia (Harviala).

11.7. Haitallisista torjunta-aineista luopuminen

Torjunta-aineiden käytöstä on luovuttu. Käytävien rikkaruohon torjuntaan käytetään rikkaruohoetikka (ei joka vuosi). Kirvojen ja härmän torjuntaan tehdään liuokset itse luonnonmukaisista aineista (ruokasooda, mäntysuopa).

11.8. Kasteluveden vähentäminen

Hautausmaan kasteluun käytetään järvivettä. Hautausmaan vanhan puolen keskivaiheilla on myös toimiva pumppukaivo. Kastelu pyritään tekemään aamulla, työaika ei salli koko alueen aamu- tai iltakastelua. Perennahoitojen lisääntyminen vähentää kastelun tarvetta.

11.9. Vähäpäästöiset työkoneet

Akkukäyttöinen trimmeri ja puhallin ostettiin 2013. Koneeseen on oltu tyytyväisiä ja siihen ostettiin toinen akku 2014.

11.10. Lajistokartoitukset

Luontoselvitys Pihlajaniemi-Pappila-Uittamonnokka 2009. Pappilan piha-aluetta on raivattu ja kunnostettu vuodesta 2012 alkaen.

11.11. Muut toimenpiteet

Hautausmaalla pidetään haravointitalkoot keväällä ja syksyllä. Leikattavien nurmikoiden sijaan reuna-alueille kylvetään puna- ja valkoapilaa (pölyttäjät). Lahopuuaidan rakentaminen Pappilaan 2014 lisää sammalien, jäkälien, kääpien, sienten, hyönteisten, siilien ja pikkulintujen elinmahdollisuuksia. Lammaslaidunta kunnostettiin aitan korjauksen jäljiltä myöhään syksyllä 2014 (timotei ja apila). Pappilan vanhat kaksirunkoiset lehmukset on tuettu vaijerilla, puiden sanotaan olevan Pirkanmaan suurimmat puut.

12 LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET

12.1. Ympäristöselvitys

"Pirkkalan seurakunnan leirikeskus Lotja sijaitsee Pudasjärven kunnassa Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa Iso-Syötteen kansallispuiston kupeessa. Lotjalla pidetään lähes kaikki seurakunnan rippileirit, jonka lisäksi siellä järjestetään monenlaista muuta seurakunnan leiritoimintaa. Leirejä järjestetään vuodessa 21, joista 15 on nuorisotyön leirejä (Salonen 2013). Leirit painottuvat kesäkaudelle, mutta joitakin leirejä järjestetään myös talvisin (Kallio 2013).

Iso-Huuhkasen, jonka rannalla Lotjan leirikeskus sijaitsee, vesi on puhdasta ja kirkasta. Leiriläisille järvi on virkistyskäyttöön, siinä uidaan ja melotaan. Alueen luontoarvoja ei ole kartoitettu, mutta alueella oleviin seurakunnan omistamiin metsiin on tehty metsäsuunnitelma, joka ottaa huomioon herkäät elinympäristöt ja suojelee niitä (3.10 Metsät). Alueella on paljon luontopolkuja, mutta kylttejä tai opasteita ei tähän mennessä ole nähty tarpeelliseksi kiinnittää. Leirikeskus on luonnonmukaisessa tilassa. (Kallio 2013.)"

12.2. Ympäristöohjelma

Liite 5.

12.3. Jätevesien käsittely

Jätevedet menevät Pudasjärven kaupungin jätevesijärjestelmään.

12.4. Luontoarvojen suojeleminen

Lotjan ympäristö on teitä lukuun ottamatta luonnontilassa.

PISTEET:

12.5. Pesäpöntöt ja luontopolut

Lotjalla on jonkin verran linnunpönttöjä, tilaa on lisäykselle. Poluilla ei ole opasteita tai infotauluja.

12.6. Vapaaehtoiset suojelukohteet

Lotjan rannat on haluttu säilyttää luonnontilassa.

12.7. Leirikeskuksen ympäristöohjeet

12.8. Muut toimenpiteet

13 METSÄT

13.1. Metsälain ympäristönormien noudattaminen

"Pirkkalassa metsät sijoittuvat Vanhan Pappilan alueeseen, jossa metsää on 19,9 hehtaaria. Sen nykyinen metsänhoitoyhdistyksen laatima metsäsuunnitelma on tehty vuosille 2005- 2014.

Pudasjärvellä leirikeskus Lotjan tontti on pinta-alaltaan 31,7 ha. Alueen metsäyhdistyksen laatima metsäsuunnitelma on vuosille 2010–2019.”

13.2. Luonnonsuojelulain noudattaminen

”Pirkkalan seurakunnan metsäsuunnitelmassa on huomioitu Pappilan metsäalueiden erityispiirteet, joita on esimerkiksi rantametsä. Pyhäjärven ranta on herkkää aluetta, joka täytyy hakkuissa rannan monimuotoisuuden säilyttämiseksi ottaa huomioon. Pappilan alueella kasvaa muutamia kynäjalavia, jotka metsäsuunnitelmassa on huomioitu huomattavana lehtipuuna ja luonnonsuojelulain luontotyyppinä. (Metsäsuunnitelma 2005–2014.)

Lotja ajan tasalla olevassa metsäsuunnitelmassa määritellään alueella oleva puro metsälain mukaan tärkeäksi elinympäristöksi; siinä tulee siis lain mukaan säilyttää sen ominaispiirteet. Alueella on myös luonnonmukaisia soita, jotka lisäävät metsien monimuotoisuutta. (Metsäsuunnitelma 2010–2019.)”

13.3. Metsien sertifiointi

”Seurakunnan metsillä on PEFC -sertifikaatti (Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes). PEFC on metsäsertifiointi järjestelmä, joka edistää taloudellista metsätaloutta.”

PISTEET:

13.4. Osallistuva metsäsuunnittelu

13.5. Vastuuhenkilöiden koulutus

13.6. Luonnonmuistomerkin tai luonnonsuojelualueen perustaminen

13.7. METSO-ohjelma

13.8. Perintömetsä

13.9. Metsien ja soiden ennallistaminen

13.10. Kesähakkuiden lopettaminen

Metsähakkuut toteutetaan syksyllä ja talvella.

13.11. Uhanalaisten lajien inventointi

13.12 Erirakenteinen metsänhoito

13.13. Muut

14 LIIKENNE

14.1. Liikenneselvitys

”Pirkkala sijaitsee keskellä Pirkanmaata Tampereen naapurissa, joten tehokkuus liikenteessä ja logistiikassa on mahdollista. Pirkkalan seurakunnan alue on pinta-alaltaan pieni ja seurakunnan kiinteistöt sijaitsevat lähellä toisiaan. Seurakuntatalo Kirkkoveräjä, seurakunnan toimisto, Pirkkalan kirkko ja Vanha kirkko sijaitsevat kaikki noin 7 kilometrin etäisyydellä toisistaan. Leirikeskus Lotja sijaitsee lähes 600 kilometrin päässä Pudasjärvelle, joten liikenteellisesti sijainti on vaikea. Seurakunnalla on pikkubussi, jota käytetään Pudasjärvelle liikennöimiseen ja muihin seurakuntamatkoihin. Kuljettajan lisäksi autoon mahtuu kahdeksan matkustajaa.

Pirkkalan seurakunnan työntekijöiden liikennetottumuksia kartoitettiin kyselyn (liite 4) avulla, joka oli kätevä jakaa työntekijöiden vuosittaisessa kokouksessa. Kyselyyn vastasi 34 työntekijää, eli melkein kaikki kokouksessa paikalla olevat.”

14.2. Ajoneuvojen energiankulutus ja huolto

”Talouspäällikkö Tapani Urvannan (2013) mukaan pikkubussi on vuosimallia 2008 ja sitä huolletaan säännöllisesti huolto-ohjelman mukaan. Katsastuksen yhteydessä mitataan myös bussin päästöt, jotka ovat normien mukaiset. Bussilla on ajettu 107 000 km. (Urvanta 2013.)”

Matkapäiväkirjan pito on käytäntö ja siitä tehdään vuosittain laskelmat ja kustannukset jaetaan toimialojen bussin käytön mukaan.

14.3. Ympäristöominaisuudet hankinnoissa

Uuden kaluston hankinnan tullessa ajankohtaiseksi otetaan niiden ympäristöominaisuudet yhdeksi kilpailutuskriteeriksi.

14.4. Polttoaineen valinta

Ajoneuvoissa ja koneissa käytetään puhtaimpia markkinoilla olevia ja tarkoitukseen sopivia polttoaineita ja öljyjä.

PISTEET:

14.5. Taloudellisen ajotavan koulutus

14.6. Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset

Kokouksissa, koulutuksissa, tapahtumissa ja leireillä käytetään kimppakyytejä tai yhteiskuljetuksia. Seurakunta järjestää bussikuljetuksen tai käyttää pienemmällä porukalla omaa pikkubussiaan.

14.7. Kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen edistäminen

Työpisteissä on pyörätelineet ja vaatteidenvaihtotilat suihkuineen. Hautausmaalle on hankittu polkupyörä yhteiskäyttöön Pappilassa ja Pihlajaniemessä kulkemista varten.

14.8. Toimintojen logistiikan kehittäminen

14.9. Vähäpäästöiset kulkuneuvot

14.10. Muut toimenpiteet

Parkkialueilla ja konehallien kyljissä on lämmityspistokkeet/tolpat.

Lähteet:

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012. Ensimmäinen painos. Helsinki: Kirkkohallitus.

Ympäristökatselmus Pirkkalan seurakunnalle 2013. Katja Välikangas, Tampereen Ammattikorkeakoulu